

ODLOČBA

Ustavno sodišče Republike Slovenije je v postopku za oceno ustavnosti drugega odstavka 145.b člena zakona o podjetjih na seji dne 13. 7. 1993

ugotovilo:

Drugi odstavek 145.b člena zakona o podjetjih (Uradni list SFRJ, št. 46/90) ni bil v nasprotju z ustavo, če se je uporabljal za prenos družbenega kapitala med pravnimi osebami, ki so bile ob uveljavitvi zakona o podjetjih (1. 1. 1989) povezane v sestavljene organizacije združenega dela ali delovne organizacije, in to za tak prenos, s katerim je krovno podjetje v družbeni lastnini pridobilo v vključenem podjetju v družbeni lastnini trajno vlogo ali delnice v višini prenesenega kapitala, prenos pa je bil dogovorjen z namenom koncentracije družbenega kapitala in kapitalske povezave znotraj sestavljene oblike v smislu V.a poglavja zakona o podjetjih.

Obrazložitev

Ustavno sodišče je na seji dne 28. 11. 1991 sprejelo sklep, da v zvezi z vlogo Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije z dne 25. 11. 1991 samo začne postopek za oceno ustavnosti drugega odstavka 145.b člena zakona o podjetjih in da do sprejetja končne odločitve zadrži izvajanje posamičnih aktov in dejanj, sprejetih oziroma začelih na podlagi drugega odstavka 145.b člena zakona o podjetjih. Ta sklep je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 28/91 z dne 6. 12. 1991.

Na seji dne 10. 9. 1992 je ustavno sodišče sklenilo, da se izrek sklepa z dne 28. 11. 1991 v 2. točki spremeni in dopolni tako, da se glasi: "Do sprejetja končne odločitve se zadrži izvajanje posamičnih aktov in dejanj, sprejetih oziroma začelih na podlagi drugega odstavka 145. b člena zakona o podjetjih, razen posamičnih aktov in dejanj, sprejetih oziroma začelih v okviru krovnih podjetij (holdingov) v družbeni lastnini oziroma vanje vključenih podjetij, kolikor gre pri tem za prenos kapitala na krovno podjetje, ki odstopljeni kapital vloži nazaj v vključeno podjetje". Ta sklep je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 52/92 z dne 30. 10. 1992.

Skupščina Republike Slovenije je kot odgovor poslala mnenje svoje Zakonodajno-pravne komisije z dne 17. 12. 1991, katerega bistvena stališča so bila naslednja: Določba drugega odstavka 145.b člena zakona o podjetjih je v neskladju z veljavnimi določbami 14., 16. in 28. člena ustave Republike Slovenije, dopolnjenimi z ustavnimi amandmaji IX do XC (Uradni list RS, št. 32/89), ki določajo upravljanje in prilaščanje rezultatov dela delavcev v družbenih podjetjih. Določbe 145.b člena zakona o podjetjih dopuščajo razdelitev premoženja podjetja med dve ali več podjetij in celo brezplačen prenos kapitala podjetja na drugo podjetje brez pravice upravljanja tega podjetja. Na ta način lahko podjetja prenesejo celoto ali del svojih aktiv na drugo že obstoječe ali novo ustanovljeno podjetje, pri čemer zmanjšujejo svoj osnovni kapital. Podjetja, katerih premoženje ali del premoženja je v družbeni lasti, z aktivnostmi in dejanji po 2. odstavku 145.b člena zakona o podjetjih le-tega olastninijo oziroma prenašajo v mešano ali zasebno lastnino. Komisija zato predlaga ustavnemu sodišču, da ugotovi neskladje drugega odstavka 145.b člena zakona o podjetjih z ustavo.

Odločitev v zadevi je bila na seji 16. 12. 1991 odložena do izpopolnitve ustavnega sodišča, ker v takratni sestavi šestih sodnikov ni bilo zadostnega števila glasov za odločitev.

Kmalu za tem je bila sprejeta nova ustava, v novembru 1992 pa zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij (Uradni list RS, št. 55/92 z dne 20. 11. 1992 – s kratico: ZLPP). Prehodna določba 51. člena tega zakona, po kateri se od 5. 12. 1992 145.b člen zakona o podjetjih ne uporablja več za družbena in mešana podjetja za razpolaganje z družbenim kapitalom, za drugi odstavek tega člena, obravnavan v tem ustavnosodnem postopku, pomeni, da je s 5. 12. 1992 ta odstavek (kar ne velja, vsaj ne iz istega razloga, nujno tudi za vse druge odstavke tega člena) v celoti prenehal veljati. Njegovo uporabo za družbena in mešana podjetja namreč 51. člen ZLPP izrecno prepoveduje (in smiselno s tem tudi za javna podjetja, kakršna so dotlej obstajala), uporabi v zasebnih (pa tudi v mešanih) podjetjih pa ta odstavek sploh ni bil namenjen oziroma je ni omogočal, kar je razvidno iz izreka in nadaljnje obrazložitve te interpretacijske ugotovitvene odločbe ustavnega sodišča. Ker je iz konteksta in smisla prej citirane določbe 51. člena ZLPP očitno, da je tam uporabljeni izraz "družbena podjetja" treba razumeti v širšem smislu, torej kot vse vrste podjetij v družbeni lastnini, vključno z delniškimi družbami in družbami z omejeno odgovornostjo, saj je samo iz zadnjih dveh vrst "družbenih podjetij" do takih prenosov kapitala sploh lahko prihajalo, iz tega sledi, da se sporni drugi odstavek v nobenem primeru ne more več uporabljati in da je, čeprav ni bil formalno razveljavljen, dejansko s 5. 12. 1992 prenehal veljati. Zato je ustavno sodišče ob smiselni uporabi prvega odstavka 422. člena prejšnje ustave (na podlagi pooblastila v 7. členu ustavnega zakona za izvedbo ustave) izdalo ugotovitveno odločbo, s katero je ugotovilo, da sporna zakonska določba v času, dokler je veljala, ni bila v nasprotju z ustavo, kolikor se je uporabljala na način, ki ga ta odločba ustavnega sodišča ugotavlja za skladnega z ustavo.

Ker tovrstnih interpretacijskih odločb, kakor jih poznajo druga ustavna sodišča po svetu, pri nas doslej nismo poznali, je treba pojasniti, da so take interpretacijske odločbe potrebne in smiselne takrat, kadar se izpodbijana norma v praksi razume in uporablja na več načinov, od katerih so nekateri ustavno dopustni, drugi pa ne. Razveljavitev norme v takem primeru ni smiselna, saj bi prizadela tudi tiste, ki so normo uporabljali v skladu z ustavo, zato je treba uporabiti interpretacijsko odločbo, s katero ustavno sodišče ohrani v pravnem redu izpodbijano normo v njenem nespornem oziroma z ustavo skladnem obsegu oziroma pomenu, hkrati pa z ustavo neskladno uporabo izpodbijane norme indirektno (prek dolžnosti vseh državnih organov, da ravnajo v skladu z odločbo ustavnega sodišča) izloči iz pravnega reda.

V tej zadevi je bilo potrebno tako interpretacijsko odločbo izdati celo v primeru, ko je izpodbijana norma med postopkom že prenehala veljati. To je bilo potrebno zato, ker se Ko v postopku revizije po 48. členu ZLPP med drugim ugotavljalo tudi, ali je prišlo do oškodovanja družbene lastnine z brezplačnimi prenosi družbenega kapitala.

Ustavno sodišče je ugotovilo, da so bili neodplačni prenosi družbenih sredstev drugim družbenim pravnim osebam možni po določbah 246. člena zakona o združenem delu in to glede na določbo 196. člena zakona o podjetjih najmanj še do 5. 11. 1992, ko je začel veljati ZLPP. 196. člen zakona o podjetjih je namreč določal, da ta del zakona o združenem delu še velja, "dokler ne bodo sprejeti posebni zvezni zakoni, s katerimi bodo urejena ta vprašanja". Ker takega zakona – ne zveznega ne kasneje slovenskega, ki bi uredil vprašanja neodplačnih prenosov družbenih sredstev, vse do ZLPP ni bilo, je do uveljavitve omenjenega zakona določba 246. člena ZZD torej še veljala. Od uveljavitve ZLPP lahko podjetja le še s soglasjem Agencije RS za prestrukturiranje in privatizacijo v program svojega preoblikovanja vključijo tudi neodplačne prenose sredstev in družbenega kapitala – ali bi jih lahko morda še naprej uporabljala izven postopka preoblikovanja po tem zakonu, pa je posebno vprašanje, do katerega se v okviru tega postopka ustavno sodišče ni opredeljevalo.

Drugi odstavek 145.b člena zakona o podjetjih pa - in to v kontekstu določb celotnega člena o načinu ustvarjanja holdingov – sploh ni govoril o prenašanju sredstev oziroma aktiv podjetja, čeprav so nekateri ta odstavek razlagali tudi tako, ampak o prenašanju kapitala, torej virov sredstev oziroma poslovnega sklada (pasiv), in ta razlaga je tudi v praksi prevladovala. Sporna določba govori o prenosu kapitala brez nadomestila in brez pridobitve

pravice upravljanja "na drugo podjetje", pri čemer pa je iz umeščenosti drugega odstavka v kontekst 145.b člena, ki v celoti ureja samo način oblikovanja kapitalskih povezav v t.i. holdingih, povsem jasno, da je z izrazom "drugo podjetje" v drugem odstavku lahko mišljeno samo krovno podjetje v taki holdinški povezavi, ne pa katerokoli drugo podjetje. Prenosi kapitala na drugačna podjetja torej po drugem odstavku 145.b člena zakona o podjetjih niso bili možni – če je do njih kljub temu prihajalo, pa jih je treba šteti za nezakonite. Ta interpretacija izhaja iz vsebine samega zakona in zaradi nje same posebna interpretacijska odločba ustavnega sodišča v tej zadevi ne bi bila potrebna.

145.b člen se je torej lahko uporabljal le kot celota, kar pomeni, da njegovih posameznih odstavkov že po smislu samega zakona ni bilo dopustno uporabljati samostojno, iztrganih iz smiselne povezave vseh odstavkov v členu kot celoti. Vse določbe tega člena so glede na njegovo vsebino in tudi glede na naslov in vsebino poglavja, v katerem je ta člen (V.a poglavje – Sprememba oblik organiziranja sestavljenih oblik) – analogno pa velja tudi za nekdanji 145.g člen iz prve novele zakona o podjetjih, ko je V.a poglavje imelo še naslov "Združevanje in organiziranje podjetij v sestavljene oblike" – lahko bile le podlaga za ustvarjanje in širjenje kapitalske povezave podjetij v krovno podjetje (holding – ali tudi koncem, čeprav ta izraz v zakonu ni izrecno omenjen).

Pri presoji ustavnosti tako razumljene vsebine sporne zakonske določbe pa je ustavno sodišče presodilo, da vsi prenosi kapitala, ki jih tako razumljena zakonska določba omogoča, ne bi bili (oziroma niso bili, če je do njih res prišlo) hkrati tudi ustavno dopustni in da torej sporna zakonska določba ni skladna z ustavo v vseh svojih možnih pomenih, ampak samo v tistem, ki mu ga daje ta interpretacijska odločba ustavnega sodišča. Taki prenosi družbenega kapitala med podjetji, ki ne bi bila več v celoti v družbeni lastnini, bi bili ustavno nedopustni, ker bi lahko vodili v oškodovanje družbene lastnine, katere obstoj do izvedbe lastninjenja po ZLPP v podjetju v mešani lastnini ne bi bil več zagotovljen. Ustavno nedopustni pa bi bili (oziroma so bili) tudi morebitni prenosi med subjekti v družbeni lastnini, če to niso bili subjekti, ki so bili že ob uveljavitvi zakona o podjetjih dne 1. 1. 1989 povezani v SOZD-e ali delovne organizacije. Iz teh dveh organizacijskih oblik, ki pa nista imeli "lastnih" sredstev, naj bi namreč (in tudi dejansko so) v procesu preoblikovanja nekdanjih organizacij združenega dela v podjetniške organizacije nastajale "sestavljene oblike" v smislu V.a poglavja zakona o podjetjih, ki jim je bilo zato upravičeno treba zakonsko omogočiti izjemen način preoblikovanja iz nelastniških (samoupravnih) oblik povezovanja, kjer so te združbe skušale svoje ekonomske funkcije opravljati z drugačnim instrumentarijem, v kapitalsko povezane združbe, kar naj bi jim v času pred privatizacijo olajšalo preživetje in gospodarjenje.

Pri tem je treba upoštevati še to, da je bil družbeni kapital v nekaterih primerih, zlasti tedaj, ko so se iz delov некоč enovitih delovnih organizacij oblikovale temeljne organizacije združenega dela, na podlagi zakona o združenem delu iz leta 1976 razdrobljen in dekoncentriran. Eden od namenov sporne določbe je torej bil tudi ta, da se v prehodnem obdobju preoblikovanja družbene lastnine v lastnino z znanimi lastniki omogoči ponovna koncentracija v prejšnjem sistemu nenaravno in v nasprotju z ekonomskimi zakonitostmi razdrobljenega družbenega kapitala.

Ta, po presoji ustavnega sodišča ustavno dopustni namen (kavza) take izjemne transakcije je v izreku te odločbe kratko označen z besedami "z namenom koncentracije družbenega kapitala in kapitalske povezave znotraj sestavljene oblike v smislu V.a poglavja zakona o podjetjih". Če bi že po izvršenem prenosu pod gornjimi pogoji in pred izvedbo lastninjenja po ZLPP prišlo do privatizacije takega lastniškega deleža oziroma delnic krovnega podjetja v vključenem podjetju in če bi bilo, upoštevajoč seveda okoliščine posameznega primera, iz tega razvidno, da prenos ni bil izveden z zgoraj navedenim namenom, bi iz tega lahko sledila ugotovitev, da prenos glede na to ni bil zakonit oziroma izveden na način, ki je po tej odločbi v skladu z ustavno dopustnim pomenom drugega odstavka 145.b člena zakona o podjetjih.

Pojasniti je treba še pomen izraza "prenos kapitala brez nadomestila", ki pomeni, da je s tem prenosom krovno podjetje pridobilo trajno vlogo v podjetju – hčeri, ne da bi vanj v resnici izvedlo ustrezno naložbo (pridobitev realne vloge na podlagi fiktivne naložbe). S to zakonsko dovoljeno fikcijo pa je zakonodajalec ob propadu samoupravnega sistema le omogočil bolj ali manj ustrezno korekturo neke anomalije prejšnjega sistema, namreč anomalije, da so bili npr. SOZD-i gospodarske združbe brez sredstev. Za članice take združbe pa je v primeru, da so vanje vključeni gospodarski subjekti tudi po uveljavitvi zakona o podjetjih hoteli to povezavo ohraniti in prilagoditi novemu sistemu, možno domnevati, da so bili za to ekonomsko oziroma poslovno zainteresirani. Izraza "prenos kapitala brez nadomestila" torej ne gre razumeti kot prenos brez razloga (kavze) oziroma ekonomskega interesa. "Nadomestilo" oziroma ekvivalent za pridobljeno vlogo brez ustrezne naložbe sredstev je torej treba videti v ekonomskih koristih, ki jih je v tako združbo vključeni subjekt imel od te vključitve že pred takim prenosom kapitala, oziroma v tistih koristih, ki jih je od ohranitve te povezave in njene preobrazbe v kapitalsko povezavo pričakoval v novem položaju.

Pri takem povezovanju podjetij v družbeni lastnini v holding v družbeni lastnini se obseg družbenega kapitala ni spreminjal, spremenila se je le lokacija družbenega kapitala: prej je bil lociran v prvem podjetju, ki je postalo podjetje – hči, sedaj pa je lociran v drugem podjetju, ki je postalo krovno podjetje, kot trajna naložba krovnega podjetja v prvo podjetje. Pri podjetju-hčeri se je torej spremenila struktura njenih trajnih virov sredstev.

Iz celote 145.b člena iztrgana uporaba drugega odstavka je pomenila prenos kapitala brez nadomestila in brez pridobitve pravice upravljanja na drugo podjetje, ne da bi s tem nastalo povezovanje v holding (ali koncern) v zgoraj navedenih primerih, čemur edino je bila ta določba namenjena. Ta odstavek je bilo treba uporabljati v povezavi s prvim odstavkom 145.b člena, po katerem holding podjetje lahko nastane z razdelitvijo dela premoženja podjetja med dve ali več podjetij ali z investiranjem svojega kapitala v novo podjetje, pa tudi "s pridobivanjem kapitala v drugem podjetju". Izraz "pridobivanje kapitala" v 1. odstavku je treba – ker so drugi načini ustanavljanja holdinga v 1. odstavku označeni z drugimi izrazi – razumeti kot tisti način, ki je v 145.b členu nadalje izpeljan z določbo 2. odstavka ("prenos kapitala brez nadomestila"), in morda tudi kot "pridobitev kapitala z nakupom delnic ali deleža", kar pa v tudi sicer delno nejasnem in vsaj glede uporabljene terminologije strokovno spornem besedilu 1. odstavka in celotnega 145.b člena ni posebej nikjer omenjeno. Z drugim odstavkom 145.b člena je bil torej omogočen – poleg običajnih načinov nastanka holdinga z investiranjem ali razdelitvijo premoženja krovnega podjetja ali z njegovim nakupom delnic ali deleža v drugem podjetju – tudi ta specifični in povsem izjemni način nastanka holdinške povezave, ki je po tej interpretacijski odločbi ustavnega sodišča ustavno dopusten samo znotraj povezav med podjetji – nekdanjimi organizacijami združenega dela v okviru SOZD-ov oziroma delovnih organizacij s TOZD-i, kjer je obstajala prej opisana ustavno dopustna podlaga (kavza) za take izjemne prenose kapitala.

Sporni odstavek je torej omogočal, da so podjetja -hčere na krovno podjetje brez nadomestila in brez pridobitve pravice upravljanja krovnega podjetja v celoti ali delno prenesla svoj kapital (poslovni sklad) in s tem omogočila ustvaritev kapitalске povezave oziroma holdinške strukture, ki je nastala tako, da je s tem prenosom kapitala krovno podjetje v vključenem podjetju pridobilo trajno vlogo ali delniški kapital. Samo tak prenos kapitala brez pridobitve pravice upravljanja je bil v kontekstu 145. b člena smiseln in dopusten. Kavza (namen) takega prenosa ni bil podaritev (causa donandi) kot pri darilni pogodbi, ampak ustvaritev (ali kasneje utrditev) kapitalске povezave znotraj "sestavljene oblike podjetja" v smislu poglavja V.a zakona o podjetjih na podlagi obojestranskega poslovnega interesa, pri čemer je poslovni interes podjetja-hčere praviloma v pričakovanih prednostih njene povezanosti v širši poslovni sistem.

V tem primeru taki prenosi kapitala, opravljeni pred novo ustavo, niso bili neskladni s takratno prehodno oziroma spreminjajočo se ustavno ureditvijo, kasnejši pa tudi z novo ne

(oziroma točneje: z ustavno ureditvijo v prehodnem pravnem režimu, ko se po določbi 1. člena ustavnega zakona za izvedbo ustave skladnost pred osamosvojitvijo sprejetih zakonov z novo ustavo do izteka uskladivenega roka praviloma še niti ne ugotavlja – če pa se, kot v tem primeru, kjer je bil postopek začel še pred sprejetjem nove ustave, vendarle ugotavlja, pa tudi ni mogoče ugotoviti neskladja z novo ustavo, ki družbene lastnine sicer več ne pozna, ki pa v uskladivenem obdobju njen obstoj še dopušča), saj je samo v tem primeru tak prenos družbenega kapitala – samo za družbeni kapital pa pri transakcijah po drugem odstavku 145.b člena lahko gre, saj bi bili taki prenosi privatnega kapitala nesmiselni in v nasprotju z bistvom privatnega kapitala – bil v skladu z družbeno vlogo družbene lastnine v vsem tem prehodnem obdobju: ohranjal je njen nezmanjšani obseg do izvedbe lastninjenja po ZLPP, hkrati pa je omogočal tudi že spreminjanje prejšnjih, pravemu tržnemu gospodarstvu neprilagojenih oblik nelastninskega povezovanja gospodarskih subjektov v nove oblike kapitalskega povezovanja in s tem – ob ekonomsko smotrni uporabi teh možnosti – tudi ekonomsko preživetje oziroma boljše gospodarjenje v času do lastninskega preoblikovanja. Na smiselno enakih ugotovitvah je temeljil v tej zadevi že sklep ustavnega sodišča z dne 10. 9. 1992, s katerim je bila delno spremenjena prvotna začasna odredba in v katerem se je ustavno sodišče oprlo tudi na stališče vlade, "da bi po oceni pristojnih institucij (Zavoda RS za makroekonomske analize in razvoj in Agencije RS za pospeševanje prestrukturiranja gospodarstva) daljša zamrznitev transakcij znotraj holdingov v družbeni lastnini lahko močno zmanjšala podjetniško in panožno učinkovitost".

S prej opisano vlogo družbene lastnine v prehodnem obdobju njenega postopnega ukinjanja – in s tem z ustavno ureditvijo vsega tega prehodnega obdobja – torej niso bili v skladu tisti morebitni prenosi kapitala, ki so bili sicer izvršeni v skladu z določbami samega 145. b člena ZP, torej z namenom ustvaritve ali okrepitve kapitalske povezave znotraj holdinško povezanih podjetij, vendar ne med podjetji, ki so bila izključno v družbeni lastnini, pa tudi med podjetji v družbeni lastnini ne, če ta prenos ni bil namenjen transformaciji prejšnje povezanosti samoupravnih organizacij združenega dela v nove kapitalske povezave po zakonu o podjetjih. Če je med podjetji v družbeni lastnini do take povezave prišlo šele takrat, ko je zakon o podjetjih najprej s 145.g členom in nato s 145.b členom take nove povezave omogočil, je pri takih povezavah seveda manjkala specifična, po tej odločbi ustavno edina dopustna kavez takih izjemnih prenosov, zato bi se take kasnejše kapitalske povezave med katerikoli subjekti seveda lahko vzpostavljale le na običajen in ne na ta povsem izjemni način.

Obseg družbenega kapitala se pri takem prenosu ni zmanjšal, ker se je namesto pri prvem podjetju preneseni poslovni sklad pojavil kot družbeni kapital na pasivni strani bilance krovnega podjetja, pri čemer je moral biti seveda v skladu z zakonom zagotovljen ustrezen način upravljanja tega krovnega podjetja kot podjetja v družbeni lastnini, da se zavaruje in ohrani do izvedbe lastninjenja neokrnjen obseg družbene lastnine. V krovnem podjetju kot družbenem podjetju je to možno, čeprav podjetja - hčere delno ali v celoti prenesejo na krovno podjetje svoj poslovni sklad, ne da bi s tem pridobile pravico upravljanja v krovnem podjetju. Pravico upravljanja krovnega podjetja namreč lahko imajo, kot kažejo nekateri primeri v praksi, na podlagi poprejšnjih ali hkratnih naložb dela svojih sredstev (aktiv) v krovno podjetje – ali pa se, če tega ni, način upravljanja krovnega podjetja uredi na drug zakonit način. Če bi bilo krovno podjetje podjetje v mešani lastnini, pa zavarovanje obsega družbene lastnine do lastninjenja ne bi bilo možno oziroma zanesljivo, saj celo prenos sredstev (aktiv) v družbeni lastnini s pravico upravljanja predstavnikom družbenega kapitala ne bi niti v primeru večinskega deleža nujno zagotovil prevladujočega vpliva v mešanem podjetju, zgolj prenos kapitala brez pravice upravljanja pa še toliko manj, zato prenos kapitala po drugem odstavku 145.b člena na krovno podjetje v mešani ali celo zasebni lastnini po logični in sistematični interpretaciji pomena te določbe v kontekstu celotne zakonske in ustavne ureditve družbene lastnine ni bil dopusten.

Iz navedenih razlogov tudi ni bilo mogoče sprejeti stališča, da je sporna določba v celoti v nasprotju tako s sedanjo kot tudi s prejšnjo ustavno ureditvijo in da zato ob

osamosvojitvi Slovenije glede na določbo 4. člena ustavnega zakona za izvedbo temeljne ustavne listine sploh ni postala del našega pravnega reda. Še posebej to stališče ni sprejemljivo zato, ker določbe 5. člena ustavnega zakona za izvedbo amandmaja XCVI k prejšnji ustavi iz oktobra 1990 nedvomno pomenijo, da je bil s tem zakon o podjetjih z manjšimi korekturami prevzet v pravni red Slovenije celo z aktom, ustavnopravne narave oziroma ustavnega ranga.

V času osamosvojitve Slovenije veljavna, že z amandmaji spremenjena ustavna ureditev naj bi po tem stališču še v celoti ohranjala samoupravljanje z družbeno lastnino in s tem tudi neodtujljivo pravico delavcev do samoupravljanja, zlasti v delu ustave z naslovom "Položaj človeka v združenem delu in družbena lastnina", še posebno v členih 12-18 in 28. Ustanovitev sestavljenih oblik, v okviru katerih so bili sporni prenosi kapitala ustavno dopustni, je bila povsod vezana celo na referendumsko izraženo soglasje delavcev, sami prenosi kapitala pa na sklepe pristojnih organov upravljanja družbenih podjetij, tako da so bili dopustni prenosi izvršeni v skladu z zakonsko določenim načinom odločanja v družbenih podjetjih (o dvomih v ustavnost tega načina odločanja kasneje). Bilo pa bi nerealno misliti, da je v pravnem in ekonomskem mehanizmu prehoda od nekdanjega neučinkovitega socialističnega sistema možno zagotoviti učinkovito vzpostavljanje novega sistema ob ohranitvi vseh značilnosti starega sistema in vseh pravic njegovih nosilcev v nekdanjem, neokrnjenem obsegu.

Zato tudi ustavnopravno niso sprejemljiva pojmovanja, po katerih bi bilo v procesu, v katerem je ustavnopravni položaj družbene lastnine postopno vedno bolj slabel (od edinega temelja družbene ureditve preko enakopravnosti z drugimi oblikami lastnine in njene dekonstitucionalizacije z ustavnim amandmajem XCIX do končne ukinitve), hkrati treba šteti, da sta pa vsebina in obseg pravic na družbeni lastnini, vključno s pravico do samoupravljanja, ostajala ves ta čas nespremenjena in nedotaknjena. Če ob znani nekonsistentnosti in protislovnosti amandmajskega postopnega spreminjanja prejšnje ustave samoupravnega socializma v novo ustavno ureditev hkrati ni prihajalo tudi do izrecnega spreminjanja ustavnih določb o samoupravljanju v družbenih podjetjih, to ne pomeni, da je bilo te določbe tudi v bistveno spremenjenih razmerah še vedno treba razumeti enako kot nekoč, ampak nasprotno, da jih je bilo treba razumeti v kontekstu spreminjajočih se določb o družbeni lastnini oziroma v kontekstu spreminjajočega se ustavnega sistema.

Iz navedenega razloga že po vsebini ni bilo mogoče sprejeti predloga, naj bi zoper drugi odstavek 145.b člena ZP začeti postopek ustavno sodišče po uradni dolžnosti razširilo na ves 145.b člen in še na druge člene ZP, zlasti na 3., 36., 122. in 131. člen, torej predloga, ki pa je bil tudi formalno nesprejemljiv. Ustavno sodišče samo lahko namreč po načelu koneksitete, kot ga samo razlaga in razume, razširi postopek še na druge člene izpodbijanega predpisa samo v primeru, kadar je to za odločitev v že začetem postopku nujno do te mere, da brez tega taka odločitev sploh ni možna. Očitno je, da ta pogoj v tem primeru ni izpolnjen.

Končno je treba navesti še, zakaj sporna določba drugega odstavka 145.b člena ZP tudi septembra 1989, ko so bili sprejeti in uveljavljeni ustavni amandmaji IX do XC, ni bila v nasprotju s 14. členom ustavnega zakona za izvedbo teh ustavnih amandmajev. Po tem členu se "do zakonske ureditve lastninskopravnih razmerij v organizacijah združenega dela in podjetjih ne smejo določati lastninski upravičenci na družbeni lastnini v obstoječem poslovnem skladu in skladu skupne porabe". Tudi če bi šteli, da ustavodajalec s to določbo ni želel le preprečiti predčasnega prehajanja družbene lastnine v druge oblike lastnine, ampak tudi njeno "re-alokacijo" oziroma "premeščanje" med različnimi subjekti v družbeni lastnini, in če štejemo, da je bil s transakcijo po drugem odstavku 145.b člena ZP dejansko določen holding kot "lastninski upravičenec na družbeni lastnini v obstoječem poslovnem skladu", to ne predstavlja kršitve omenjenega 14. člena, saj je ta očitno skušal preprečiti, da bi se kaj takega dogajalo mimo zakona (prepoved določanja lastninskih upravičencev "do zakonske ureditve"), ne pa, da tega ne bi smel omogočiti zakon.

Iz navedenih razlogov je ustavno sodišče ugotovilo, da drugi odstavek 145.b člena zakona o podjetjih samo v primeru razlage, podane v tej interpretacijski odločbi, ni bil v nasprotju z ustavno ureditvijo položaja družbene lastnine v obdobju njenega postopnega ukinjanja oziroma preoblikovanja in da je bila torej vsaka drugačna razlaga in uporaba te določbe v nasprotju s to ustavno ureditvijo.

Z dnem sprejema le odločbe preneha veljati tudi sklep, da se do sprejetja končne odločitve zadrži izvajanje posamičnih aktov in dejanj, sprejetih oziroma začelih na podlagi drugega odstavka 145.b člena zakona o podjetjih.

Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi prvega odstavka 161. člena ustave, 7. člena ustavnega zakona za izvedbo ustave in ob uporabi 2. alinee tretjega odstavka 25. člena zakona o postopku pred Ustavnim sodiščem SR Slovenije (Uradni list SRS, št. 39/74 in 28/76) na seji v naslednji sestavi: predsednik dr. Peter Jambrek in sodniki dr. Tone Jerovšek, mag. Matevž Krivic, mag. Janez Snoj, dr. Janez Šinkovec, dr. Lovro Šturm, Franc Testen, dr. Lojze Ude in dr. Boštjan M. Zupančič. Odločbo je sprejelo s šestimi glasovi proti trem. K odločbi so napovedali odklonilno ločeno mnenje sodniki Jambrek, Jerovšek in Šturm ter pritrdilno ločeno mnenje sodnika Krivic in Ude.

Št. U-I-108/91-39

Ljubljana, dne 13. julija 1993.

Predsednik

dr. Peter Jambrek l. r.